

Mamajonov Xojiakbar-
“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-kurs talabasi
Abdusattorov Asadbek-
“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-kurs talabasi
Teshaboyeva Z.T.-
“Iqtisodiyot” kafedrasida dotsenti
Andijon mashinasozlik instituti

Mamajonov Khozhiakbar-
4th year student of the direction "Economics"
Abdusattorov Asadbek-
4th year student of the direction "Economics"
Teshaboeva Z.T.-
Associate Professor of the Department of Economics
Andijan Machine Building Institute

BANK XIZMATLARI OMMABOPLIGINI OSHIRISHNING IJTIMOIY- IQTISODIY JIHATLARI

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF INCREASING THE AVAILABILITY OF BANKING SERVICES

Annotatsiya: Maqolada mamlakatda iqtisodiy faollikni oshirish va investitsion faoliyatni faollashtirishda bank xizmatlaridan foydalanish darajasini oshirish, ularning ommabopligini oshirish zarurligi ko‘rib chiqilib, rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar keltirilgan

Kalit so‘zlar: Iqtisodiyotni liberallashtirish, bank xizmatlari, bank xizmatlari ommabopligi, raqamli bank xizmatlari, onlayn- banking, moliyaviy savodxonlik

Abstract: The article discusses the need to increase the level of use of banking services and increase their accessibility to increase economic and investment activity, and also provides recommendations for their development.

Key words: Economic liberalization, banking services, accessibility of banking services, digital banking services, online banking, financial literacy

Tijorat banklari iqtisodiy faoliyatining barqarorligini ta‘minlashning asoslari davlatning iqtisodiy siyosati bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ushbu masala bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi “2020-

2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" PF-5992-son Farmonida bank tizimini isloh qilish strategiyasi belgilandi[3].

Har bir jamiyatda bank tizimi iqtisodiyotning muhim va ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Banklar xo'jaliklarga kredit berish, korxonalar, tashkilotlar o'rtasida xisobkitoblarni o'tkazish jarayoni, kapital harakatida vositachi sifatida maydonga chiqadi.

Bank xizmatlari ommabopligi tushunchasining mohiyati aholining to'lovlar, hisob-kitoblar, kreditlar va depozitlar kabi turli xil bank xizmatlarini cheklovlarsiz va to'siqlarsiz olish qobiliyatidir. Bank xizmatlarining ommabopligiga ta'sir qiluvchi omillarga quyidagilar kiradi:

- banklarning filial tarmog'ining rivojlanishi va mintaqaviy kompaniyalarning xizmat ko'rsatish qulayligiga bog'liq bo'lgan jismoniy foydalanish imkoniyati;

- mavjud aloqa kanallarining qulayligi, barqarorligi va elektron xizmat ko'rsatish sifati bilan bog'liq;

- moliyaviy savodxonlikning past darajasi, moliyaviy tashkilotlarga ishonchsizlik va mentalitetning o'ziga xos xususiyatlari ham bank xizmatlaridan foydalanishni cheklashi mumkin.

O'zbekistonda, boshqa ko'plab mamlakatlarda bo'lgani kabi, bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini oshirish bo'yicha ko'plab choratadbirlar ko'rilmoqda. Ulardan ba'zilari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Masofaviy xizmat ko'rsatish kanallarini rivojlantirish: O'zbekistonda Internet-banking, mobil ilovalar va boshqa masofaviy xizmat ko'rsatish kanallari faol rivojlanmoqda.

2. Filiallar va bankomatlar tarmog'ini kengaytirish: O'zbekiston hukumati bank infratuzilmasini rivojlantirishga faol sarmoya kiritmoqda, butun mamlakat bo'ylab filiallar va bankomatlar tarmog'ini kengaytirmoqda.

3. Ixtisoslashtirilgan bank mahsulot va xizmatlarini ishlab chiqish: O'zbekiston banklari turli toifadagi mijozlarning ehtiyojlarini qondira oladigan kreditlar, depozitlar, to'lov kartalari va boshqa xizmatlarni o'z ichiga olgan keng turdagi mahsulot va xizmatlarni taklif etadi.

4. Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish: Mamlakatda aholining moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha turli tadbirlar, jumladan, maktab va universitetlarda o'qish, shuningdek, axborot kampaniyalari o'tkazilmoqda.

Bank tizimidan foydalanishda aholining faolligi sezilarli darajada oshdi. Agar 2023 yilning birinchi yarmida kredit portfelining 22,5 foizi jismoniy shaxslarga tegishli bo'lsa, unda bir yil ichida ularning ulushi 6 foizga o'sib, 28,6 foizni tashkil etdi va yuridik shaxslar soni mos ravishda 77,5 foizdan 71,4 foizga kamaydi [6].

- O'zbekiston bozorida 2023 yilning 1 yarim yilligi uchun jami pul tushumlari 295,4 trln so'mni tashkil etib, 2022 yilning shu davriga nisbatan 30,7 foizga o'sdi.

- O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, pul tushumlarining umumiy summasida terminallar orqali tushumlar ulushi 2022 yilning birinchi yarim yilligidagi 32,6 foizdan 2023 yilning birinchi yarim yilligidagi 38,2 foizga o'sdi. Savdo va xizmatlar sohasidan terminallar orqali tushumlar ulushi 2022 yilga nisbatan 37,5 foizdan 40,4 foizga oshdi [4].

Bank xizmatlarining ommabopligini oshirishga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omil- bu qayta moliyalash stavkasidir. Qayta moliyalash stavkasi-bu mamlakat Markaziy banki tijorat banklariga kredit berish stavkasi bo'lib, uning darajasi banklar o'z mijozlariga taqdim etadigan kreditlar bo'yicha foiz stavkalariga ta'sir qiladi.

Ammo, agar asosiy stavka pasaytirilsa, banklar kreditlarni past foiz stavkalari bo'yicha taklif qilishlari mumkin, bu esa qarz oluvchilar uchun

yanada qulayroq bo‘ladi. Shunday qilib, asosiy stavka aholi uchun bank kreditlari ommabopligini aniqlashda muhim rol o‘ynaydi.

Bank xizmatlarining ommabopligini oshirishning quyidagi yo‘nalishlarini taklif etish mumkin:

Bank filiallari va bankomatlar tarmog‘ini kengaytirish:

- qishloq va chekka hududlarda yangi filiallar va bankomatlar ochish;
- naqd pulni komissiyasiz qabul qiladigan va chiqaradigan bankomatlar sonini ko‘paytirish.

Mobil va Internet-bankingni rivojlantirish:

- bank hisoblarini boshqarish uchun qulay va xavfsiz mobil ilovalar va veb-platformalarni yaratish;
- mobil qurilmalar va kompyuterlar orqali turli xil bank operatsiyalarini (to‘lovlar, o‘tkazmalar, to‘lovlarni to‘lash) amalga oshirish imkoniyatini berish [6].

To‘lovlar va tariflarni pasaytirish:

- bank hisobvaraqlarini ochish va ularga xizmat ko‘rsatish, naqd pul olish, pul o‘tkazmalari va boshqa operatsiyalar uchun to‘lovlarni kamaytirish yoki bekor qilish;
- aholining ayrim toifalari (nafaqaxo‘rlar, talabalar, kam ta‘minlanganlar) uchun imtiyozli shart-sharoitlarni ta‘minlash.

Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish:

- aholining moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan ta‘lim dasturlari va tadbirlarini o‘tkazish;
- bank xizmatlari va mahsulotlari to‘g‘risida ma‘lumotni arzon va tushunarli tarzda taqdim etish.

Banklarning bank bo‘lmagan moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorligi:

- chekka hududlarda moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish uchun mikromoliya tashkilotlari, kredit uyushmalari va boshqa bank bo‘lmagan moliya institutlari bilan hamkorlik aloqalarini o‘rnatish.

Innovatsion raqamli texnologiyalardan foydalanish:

- bank xizmatlaridan foydalanishni osonlashtirish va ularning xavfsizligini oshirish uchun biometrik identifikatsiya, sun‘iy intellekt va blokcheyn kabi yangi texnologiyalarni joriy etish .

Davlat tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash:

- banklarning aholiga bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini oshirish dasturlarini amalga oshirish uchun davlat organlari bilan hamkorligi.

Islomiy moliyalashtirish xizmatlarini joriy qilish:

- bu xizmatlarni joriy qilish bank xizmatlari ommabopligini oshirish va investitsion faollikni tezlashtirish imkonini beradi.

Bank xizmatlaridan foydalanishning ko‘payishi aholining moliyaviy integratsiyasiga, umuman mamlakatning iqtisodiy o‘shishiga va rivojlanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт Стратегияси тўғрисида” ги Фармони/ <https://strategy.uz/index>
2. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi “2020-2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida” PF-5992-son Farmoni
3. Банк хизматлари оммабоплигини ошириш бўйича қўшимча чоратadbirlar тўғрисида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори, 23.03.2018 йилдаги ПҚ-3620-сон
4. Искандаров, М. (2021). Актуальные проблемы кредитования промышленных предприятий банками и пути их решения. Экономика и инновационные технологии, (5), 1–7. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/12131
5. Каюков В.В., Каюков А.В. (2007) Совершенствование механизма обеспечения промышленных предприятий кредитными ресурсами//Труды Вольного экономического общества России. – Москва. – Том №86., 2007г, – С. 135-145.

6. Тешабоева Зилола Тошпулатовна, Валиев Абдугулом Сойибжонович
БАНКИ И ИХ РОЛЬ В ЭФФЕКТИВНОМ РАЗВИТИИ МАЛОГО
БИЗНЕСА // Colloquium-journal. 2024. №3 (196). URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/banki-i-ih-rol-v-effektivnom-razvitii-malogo-biznesa>